

ምዕራፍ ከራት

ሥነጽሑፍ

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ተማሪዎች ከዚህ ትምህርት በኋላ፡-

- የሥነጽሑፍን ምንነት በቃልና በጽሑፍ ትገልጻላችሁ፤
- ከመገናኛ ብዙሃን ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን፣ በተለይም ቃለ ተውኔትን፣ አዳምጣችሁ ትረዳላችሁ፤
- ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን በሒሳብ የአነባበብ ሥልት አንብባችሁ ትገመግማላችሁ፤
- የኢልሶሎን እንዲሁም የልሶሎን ምንነትና ባህርይ ትገልጻላችሁ፤
- በልሶሎና በኢልሶሎ ድርሰት መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነት ታስረዳላችሁ፤
- የቃላትን እማራያዊና ፍካራያዊ ፍች ለይታችሁ ትገልጻላችሁ፤
- ለቃላት አውዳዊ ፍች ትሰጣላችሁ፤
- የተለያዩ ሀሳቦችን በራሳችሁ አባባል አብራርታችሁ ትገልጻላችሁ፤
- አጭር ልሶሎ ትጽፋላችሁ።

ቅድመ ንባብ ጥያቄዎች

1. ልቦለድ ጽሑፍ ከኢ-ልቦለድ ጽሑፍ ጋር በምን ይመሳሰላል? በምንስ ይለያል?
2. ያላችሁበት የክፍል ደረጃ የክፍተኛ ትምህርት መግቢያ ብሔራዊ ፈተና የምትወስዱበት የክፍል ደረጃ ነው። ፈተናውን ከወሰዳችሁ በኋላ ወደ ክፍተኛ ትምህርት ስለመግባት ወይም አለመግባት አስባችሁ ታውቃላችሁ?
3. ወላጆቻችሁ፣ ዘመዶቻችሁ ወይም ጓደኞቻችሁ ወደ ክፍተኛ ትምህርት ተቋም የሚያስገባ ውጤት ካመጣችሁ እንደሚሸልሟችሁ ቃል ገብተውላችሁ ያውቃሉን? ቃል ተገብተዋልችሁ ከሆነ ከፈተናው ጋር በተያያዘ ያሳደረባችሁ ስሜት ምንድን ነው?
4. እጅግ የሚያስደስት አንድ ነገር አጋጥሟችሁ በደመናኛ ስትሮሁ ያዩ ወላጆቻችሁ ድንገት ጨኸታችሁን ከእብደት ጋር አያይዘውት ቢያስሯችሁ ምን ታደርጋላችሁ?

**“ክስወደቅሁም!”
(አጭር ልቦለድ)**

ክፍል አንድ

በብዙ ምክንያቶች ሰዎች “እንቅልፍ አጣን” ሲሉ ይሰማል። በርሱም ሳይደርስበት አልቀረም። ነገር ግን ሰኔ 29 ቀን ለ30 አጥቢያ ሌሊት የደረሰበት የተለየ ነበር። እቅጤን ለመናገር በዓይኑ እንቅልፍ አልዞረም። ከአንሳላዎቹ መካከል ሲትኮነኮን፣ ሲትመከመክ አደረ። ማን? አያሌው ይልማ። ለምን? የሁለተኛ ደረጃ ት/ቤት መልቀቂያ ፈተና ውጤት ከነገዱቱ ፀሐይ ጋር ስለሚወጣ ነበር። የማታውን የራዲዮ ጥያቄና መልስ ሰምቷል። ባይሰማም ከሚሰሙት ጋር ነበር። የተስፋውና የምኞቱ መፈጸሚያ እንደተተረበ ተሰምቶታል። አዎን፣ ሲያልፍ ቤተዘመድ ሁሉ እንደሚሸልመው በተገባለት ቃል ያውቃል። መውደቅ በሐሳብ ብቻ እንደ እንዝርት ነበረው።

© Moe, Not to be

አያሌው የሚኖረው ከታላቅ ወንድሙ ከአቶ ተስፋዬ ጋር ነው። ተስፋዬ ነፍስ የሆነች መኪና አለችው፤ ቤቱም የዘነጠ ነው። አባቱ አቶ ይልማ ዳኛ ናቸው። ያን ሌሊት፦ “ስታልፍ የምገዛልህን አታውቀውም!” የሚለው የአቶ ይልማ ድፍን ቃልኪዳን የአያሌውን መኝታ ቤት ግድግዳ ሲደበድብ አደረ። አያሌው በክፍል ፈተና ዘወትር መልካም ውጤት ያገኝ ነበር። “እግዜር ያውቃል” ብሎ ከአሳቡ ለማምለጥ ሞክረ። ግን ፍርሃት፣ ይሉኝታ፣ የመውደቅ ወዮልኝ፣ ችኩላ፣... በሕሊናው መሰላል ተክለው ይወጡበት፣ ይወርዱበት ጀመር።

አይነጋ የለም ነጋ፣ ወፎቹ ተንጫጩ፣ የገዘን ይሁን የደስታ ግን አይታወቅም። ፀሐይቱም ልታበስር ወይም ልታረዳ በቶሎ እንደምትፈነጥቅ ተሰማው። ማለዳ ተነስቶ ወደ ቤተክርስቲያን ሄደ። በስተምሥራቅ ዞረና ትንንሽ ጠጠሮችን ሰብስቦ፣ ጠጠሮቹን ከመሬት አስጣጥቶ፣ ሱሪውን ከጉልበቱ በላይ ከፍ አድርጎ ተንበረከከባቸው። ከዚያም የሚያውቃቸውን የጻድቃን ስሞች እየጠራ ጸለየ።

“... ፈተና ባልፍ የሎተሪ ትኬት እገዛና አስር ሺህ ሲደርሰኝ ሦስት ሺህ ለማርያም፣ ሦስት ሺህ ለሚካኤል፣ ሦስት ሺህ ለገብርኤል ...” ይህን ዝግ ብሎ ቢያሰላው ዘጠኝ ሺህ ደረሰ፤ አንድ ሺህ ቀረ። “...አንድ ሺህ ለጊዮርጊስ...” አለ። ነገር ግን ጊዮርጊስ አሳነስከኝ ብሎ የሚጥለው መሰለውና ጨነቀው። “... ግዴለም ወዳጄ ጊዮርጊስ ላንተ ለብቻህ አንድ ትኬት ገዘቼ አሥር ሺህ አግኝቼ ሁሉንም ትወስዳለህ ...” አለ።

ከረጅም ጊዜ ጸሎት በኋላ መሬት ሳመና ተነሣ። ያሳዘናል፤ ከጉልበቱ ደም ይንጠበጠባል። ጠጠሮቹ ግማሽ ግማሽ ሳንቲም ከገላው ገብተው ኖሮ መራመድ ተሳነው። ሆኖም ደስ አለው። ወትሮ፣ ሰዎች ከጸሎት ጋር የደም መስዋዕት ያቀርቡ አልነበረምን? እግዜርስ ደሙን እያዘራ ሲለምነው ይጥለዋልን? መውደቅ በስሜት ብቻ ዘገነነው።

© Moe, Not to be

ከጸሎት ሲመለስ ያ ጉልበቱ ቆጠቆጠው። የኢሌክትሪክ ምሰሶ ተደግፎ ቆሞ ሳለ አንድ ነገር አስተዋለ - ጀንበር። ጀንበር የሚቀኑባት ናት፤ ሁልጊዜ ፈገግታ አይለያትም። ሌሊት ይመጣባታል፤ ጨለማ ይውጣታል፤ ደመና ይጎርሳታል። ግን ታሸንፋለች። ይህ እንኳ አልደነቀውም። ብቻ ጀንበር የምትደነቀው በፈገግታዋ ነው። በውድቅትም በትንግሥም ሁል ጊዜ ፈገግታ አላት። ምንኛ የምታስቀና ናት?

“ድምፅ አለ!” አለና አንድ ጋዜጣ ሻጭ ከአሳብ ስጥመት አወጣው። ገዛ። ዓይኑን ጠራረገና አነበበ። አዎን መቶ ሃያ አምስት ብቻ አለፈ። ከአሳት እንደገባ ጅምት ኩምትር አለ። አንጅቱ ተሸማቀቀ፤ የልቡም ትርታ ቆመ። ቅልጥሙ ራደ፤ መንፈሱ ተሸበረ፤ ልቡም ፈራ። አንድ መቶ ሃያ አምስት ብቻ! ይህ ቁጥር አያሌውን ይጨምራልን? አዲስ ዓላማን ለአዲስ ግብ ሲጀምር፤ ለጥብጣብ መቁረጫ ያዘጋጀው የወርቅ መቀስ ከእጁ ላይ ሲቀልጥ ተሰማው። ተስፋውንም በብረት ምሳር መቁረጥ እንዳለበት ተረዳ። አንድ መቶ ሃያ አምስት ብቻ! ይህ አያሌውን አይደብልም፤ ይደብል ይሆን?

ከዚህ ቁጥር ልግባ በማለቱ ራሱን ነቀፈው። “ተስፋ የለኝም?” አለ። ለመጀመሪያ ጊዜ በሙሉ ልብ ሞትን ተመኘ። አንድ መቶ ... እነ ጋሼ፣ እነአባባ፣ እነአማማ፣ እነአቴሜቴ፣ እነአትዬ፣ እነአንትናዬ ምን ይሉ ይሆን? ከሕያዎን ዓይን ለመሰወር አንዲት ፉካ እንኳ አጣ? “ሞት አንድ ክፋት ቢኖረው ሲጠሩት አለመምጣቱ ነው” አለ።

ተኮናንቦ ከአንድ ቡና ቤት ገብቶ ስልክ ለመደወል ጠየቀ። “አሥር ሣንቲም ትከፍላለህ” አለችው። ኮረዳዋ። ከፈለ፤ ግን መደወል አልቻለም። አሳቡ ወደ ት/ቤቱ ዲሬክተር ነበር። ግን ወድቀሀል ቢሉትስ? ደግሞ ለመውደቁ ጥርጥር የለውም። ውርደት! ከኮረዳዬቱ ፊት ቢ... “መጣሁ ቆይ!” አለና ሔደ።

አያሌው በተፈጥሮው ጨካኝ አልነበረም። ግን ሕያዋን ለጥቂት ጊዜ ከሕልውና መዝግብ ተደምስሰው ውጤቱን ከሰማ በኋላ ነፍስ እንዲዘሩ ተመኙ። ወዲያው ደግሞ ምኞቱ ከንቱ መሆኑን ተረዳ። አንድ መቶ ሃያ አምስት! “ግራም ነፈሱ ቀኝ አላልፍም! ውጤት ሰማሁ አልሰማሁ ምን ይለያል?” አለ።

ከቤቱ ሔደና ነጠላውን አስቀመጠ። የተስፋዬ ሚስት መንበረ ከንዳ ብቅ ስትል አየችው።

“እንደምን ሆንክ?” አለችው።

“ማ? እ ... እ ... እእኔ?”

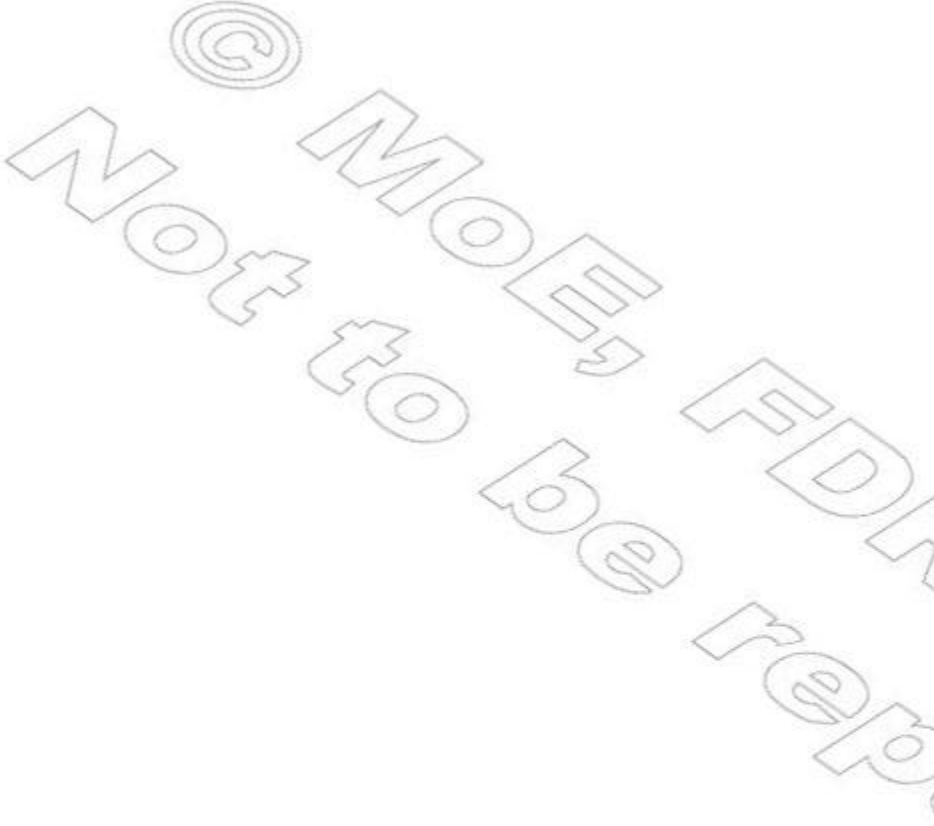
“አሞሀል እንዴ አያሌው፣ ምነው ነጭህ ወጣ?”

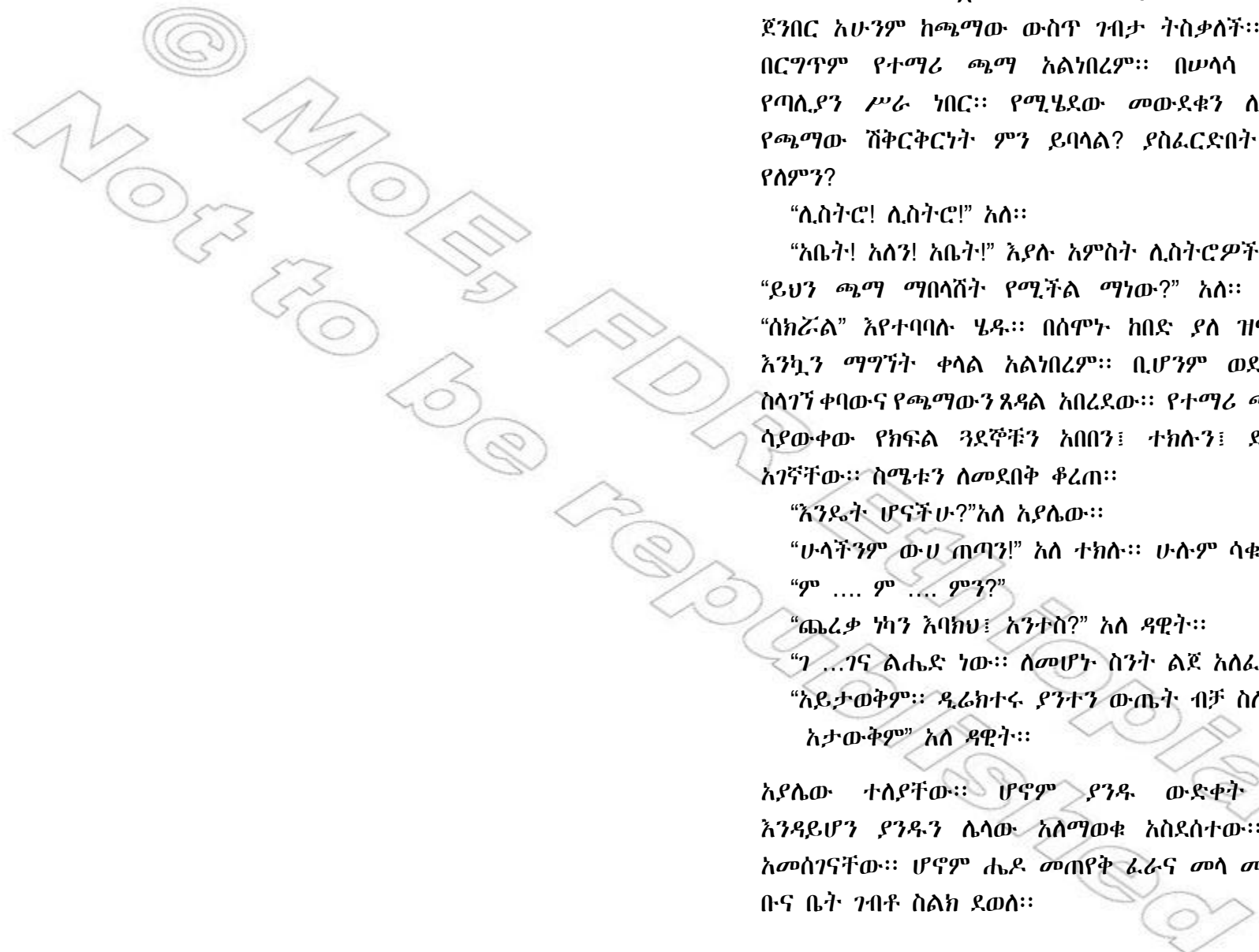
“አ... አዎን አሞኛል...ደኅና ነኝ ... ራሴን ትንሽ አሞኛል...ደኅና ነኝ። በ...በ...በጣም” አለና ከመኝታ ቤቱ ገብቶ በሩን ዘግቶ ተኛ።

“እይ ወድቋል!” አለች መንበረ። አያሌውም ከወስጥ ሆኖ ሰማት። አረረ፤ መሔጃም አጣ። እንደሞተ ሰው ከአልጋው ላይ ዝርር እንዳለ አሸለበው። ሲነቃ ሰዓቱ አምስት ሰዓት ተኩል ሆኗል። ቶሎ ተነሣና ጠጉሩን አበጣጥሮ ወጣ።

የንባብ ጊዜ ጥያቄዎች

1. አያሌውን እጅግ ያስጨነቀውና እረፍት የነሳው ችግር ምንድን ነው?
2. ለአያሌው ጭንቀት መባባስ ምክንያት የሆነው ዓቢይ ጉዳይ ምንድን ነው?
3. እስከአሁን ባነበባችሁት የታሪኩ ክፍል አያሌው የተጋጨው ከማን ጋር ነው?
4. በእስከአሁኑ ንባባችሁ የታሪኩ ዋና ገጸባህሪያ ማን ሆኖ አገኛችሁት?

“ናሳምር!” አለ። ሊስትሮ። አያሌው ከመንገዱ ዳር ቆሞ ጫማውን አስወለወለ። ካለቀ ቦኋላ ጫማውን አቀርቅሮ ተመለከተው። ያች ታምረኛ ጀንበር አሁንም ከጫማው ውስጥ ገብታ ትስቃለች። ጫማው ያምራል። በርግጥም የተማሪ ጫማ አልነበረም። በሠላሳ አራት ብር የተገዛ የጣሊያን ሥራ ነበር። የሚሄደው መውደቁን ሊሰማ ነው። ታዲያ የጫማው ሽቅርቅርነት ምን ይባላል? ያስፈርድበት፣ ዳንኪረኛ ያሰኘው የለምን?

“ሊስትሮ! ሊስትሮ!” አለ።

“አቤት! አለን! አቤት!” እያሉ አምስት ሊስትሮዎች መጡ።

“ይህን ጫማ ማበላሽት የሚችል ማነው?” አለ። ሊስትሮዎቹ ተያዩና “ሰክሯል” እየተባባሉ ሄዱ። በሰሞኑ ከበድ ያለ ዝናብ ባለመኖሩ ጭቃ እንኳን ማግኘት ቀላል አልነበረም። ቢሆንም ወደወንዝ ወርዶ ጭቃ ስላገኘ ቀባውና የጫማውን ጸዳል አበረደው። የተማሪ ጫማም አስመስለው። ሳያውቀው የክፍል ጓደኞቹን አበበን፣ ተክሉን፣ ደምመላሽንና ዳዊትን አገኛቸው። ስሜቱን ለመደበቅ ቆረጠ።

“አንዴት ሆናችሁ?” አለ አያሌው።

“ሁላችንም ውሀ ጠጣን!” አለ ተክሉ። ሁሉም ሳቁ።

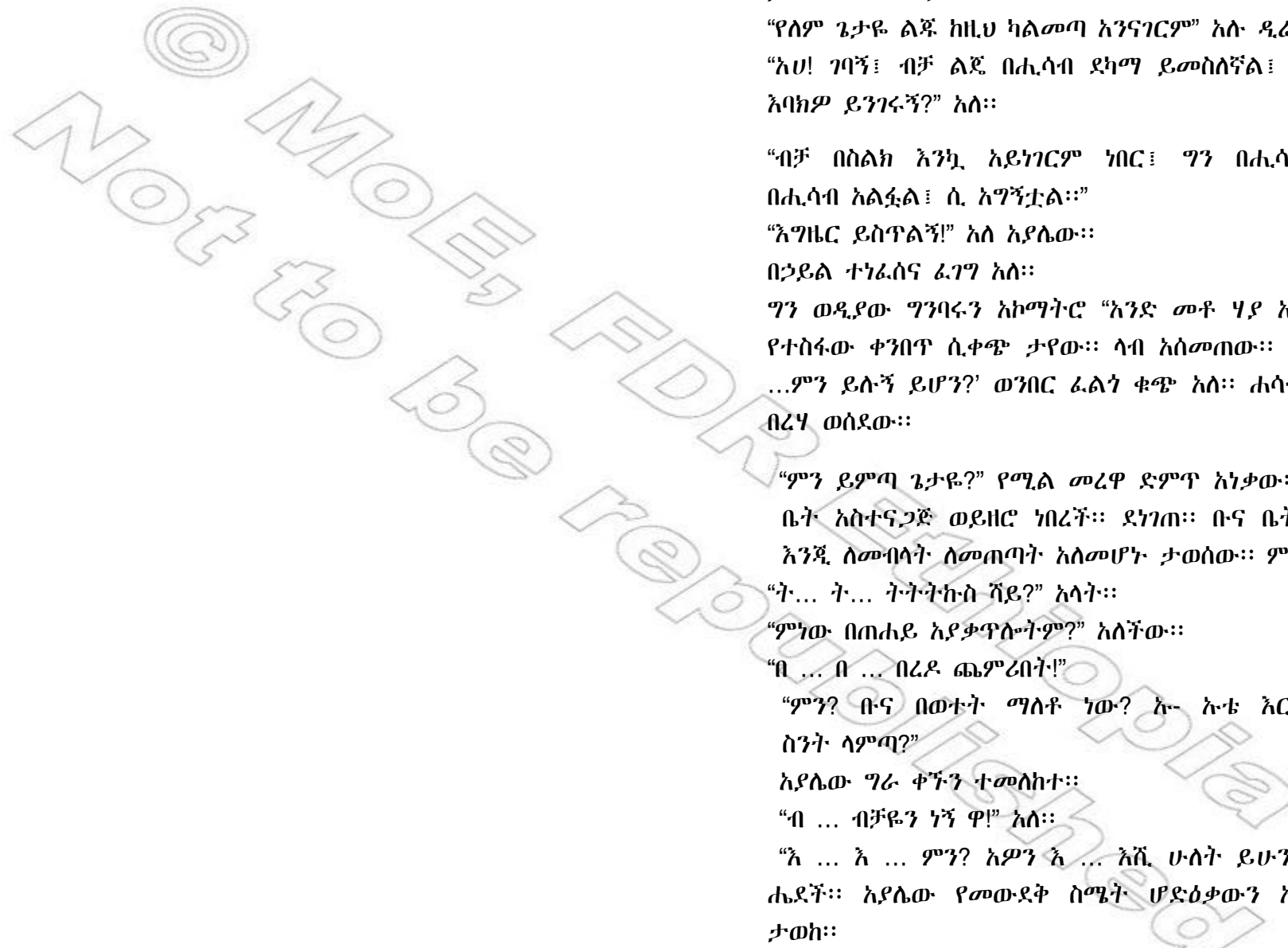
“ም ም ምን?”

“ጨረቃ ነኝ እባክህ፣ አንተስ?” አለ ዳዊት።

“ገ ... ገና ልሔድ ነው። ለመሆኑ ስንት ልጀ አለፈ?”

“አይታወቅም። ዲሬክተሩ ያንተን ውጤት ብቻ ስለሚነግሩህ የሌላውን አታውቅም” አለ ዳዊት።

አያሌው ተለያቸው። ሆኖም ያንዱ ውድቀት የሌላው መዘባበቻ እንዳይሆን ያንዱን ሌላው አለማወቁ አስደሰተው። ዲሬክተሩን በልቡ አመሰግናቸው። ሆኖም ሔዶ መጠየቅ ፈራና መላ መታ። ከአንድ ከታላቅ ቡና ቤት ገብቶ ስልክ ደወለ።

“እኔ የአያሌው አባት ይልማ ነኝ፤ እባክዎን የልጄን ውጤት ሊነግሩኝ ይችላሉ?” አለ አያሌው በጎረቤት ድምጽ።

“የለም ጌታዬ ልጄ ከዚህ ካልመጣ አንናገርም” አሉ ዲሬክተሩ።

“አሁ! ገባኝ፤ ብቻ ልጄ በሒሳብ ደካማ ይመስለኛል፤ ማለፍ አለማለፉን እባክዎ ይንገሩኝ?” አለ።

“ብቻ በስልክ እንኳ አይነገርም ነበር፤ ግን በሒሳብ...አዎን...ቆይ... በሒሳብ አልፏል፤ ሲ አግኝቷል።”

“እግዜር ይስጥልኝ!” አለ አያሌው።

በኃይል ተነፈሰና ፈገግ አለ።

ግን ወዲያው ግንባሩን አኮማትሮ “አንድ መቶ ሃያ አምስት ብቻ” አለ። የተስፋው ቀንበጥ ሲቀጭ ታየው። ላብ አሰመጠው። ‘እነ አባባ፤ እነጋሼ ...ምን ይሉኝ ይሆን?’ ወንበር ፈልጎ ቁጭ አለ። ሐሳብም ጭልል ወዳለ በረሃ ወሰደው።

“ምን ይምጣ ጌታዬ?” የሚል መረዋ ድምጽ አነቃው። ባለድምጧ የቡና ቤት አስተናጋጅ ወይዘሮ ነበረች። ደነገጠ። ቡና ቤት መግባቱ ለስልክ እንጂ ለመብላት ለመጠጣት አለመሆኑ ታወሰው። ምላሱ ተሳሰረ።

“ት... ት... ት-ት-ኩስ ሻይ?” አላት።

“ምነው በጠሐይ አያቃጥሎትም?” አለችው።

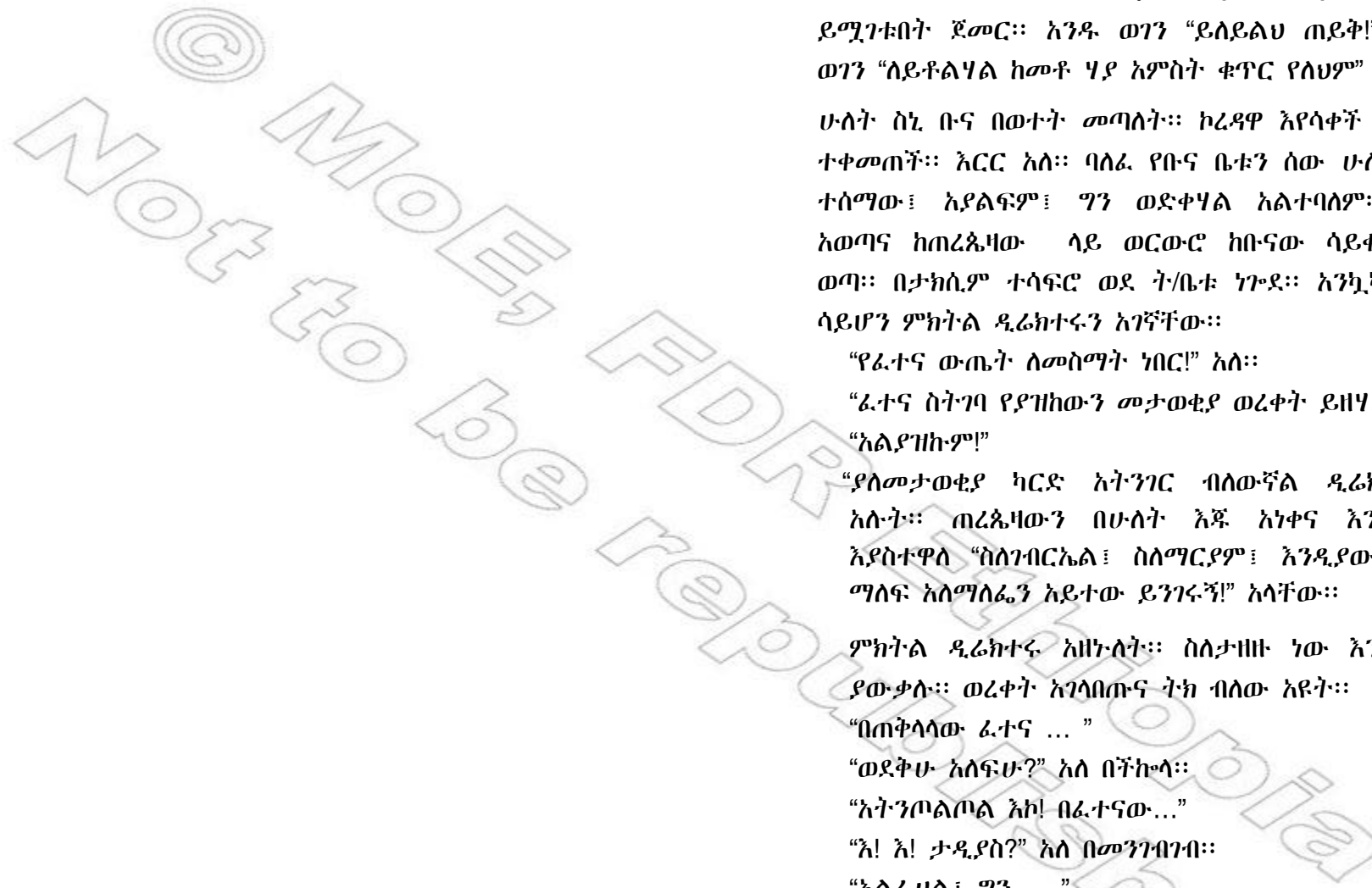
“ብ ... ብ ... በረዶ ጨምሪበት!”

“ምን? ቡና በወተት ማለቶ ነው? ኡ- ኡ-ቴ እርሶስ ተራቅቀዋል። ስንት ላምጣ?”

አያሌው ግራ ቀኙን ተመለከተ።

“ብ ... ብቻዬን ነኝ ዋ!” አለ።

“እ ... እ ... ምን? አዎን እ ... እሺ ሁለት ይሁን!” አለ። ልታመጣ ሔደች። አያሌው የመውደቅ ስሜት ሆድዕቃውን አራሰው። መንፈሱ ታወከ።

“አንድ መቶ ሃያ አምስት” አለ።

“ሔጄ ልስማ አልስማ” በሚለው ርዕሰ ነገር ሁለት ተቃራኒዎች ይሟገቱበት ጀመር። አንዱ ወገን “ይለይልህ ጠይቅ!” ቢለውም ሌላው ወገን “ለይቶልሃል ከመቶ ሃያ አምስት ቁጥር የለህም” ይላል።

ሁለት ስኒ ቡና በወተት መጣለት። ኮረዳዎ እየሳቀች ከጎኑ ወንበር ስባ ተቀመጠች። እርር አለ። ባለፈ የቡና ቤቱን ሰው ሁሉ በጋበዘም ነበር። ተሰማው፤ አያልፍም፤ ግን ወድቀሃል አልተባለም። አምሳ ሳንቲም አወጣና ከጠረጴዛው ላይ ወርውሮ ከቡናው ሳይቀምስ እየተንገዳገደ ወጣ። በታክሲም ተሳፍሮ ወደ ት/ቤቱ ነጎደ። አንኳኳና ቢገባ ዋናውን ሳይሆን ምክትል ዲሬክተሩን አገኛቸው።

“የፈተና ውጤት ለመስማት ነበር!” አለ።

“ፈተና ስትገባ የያዝከውን መታወቂያ ወረቀት ይዘሃል?” አሉት።

“አልያዝኩም!”

“ያለመታወቂያ ካርድ አትንገር ብለውኛል ዲሬክተሩ፤ አዝናለሁ” አሉት። ጠረጴዛውን በሁለት እጁ አነቀና እንባ ባቀረረ ዓይን እያስተዋለ “ስለገብርኤል፤ ስለማርያም፤ እንዲያው ባርባራቱ ታቦት ማለፍ አለማለፌን አይተው ይንገሩኝ!” አላቸው።

ምክትል ዲሬክተሩ አዘነለት። ስለታዘዙ ነው እንጂ፤ አያሌውነቱን ያውቃሉ። ወረቀት አገላበጡና ትክ ብለው አዩት።

“በጠቅላላው ፈተና ... ”

“ወደቅሁ አለፍሁ?” አለ በችኩላ።

“አትንጠልጠል እኮ! በፈተናው...”

“እ! እ! ታዲያስ?” አለ በመንገብገብ።

“አልፈህል፤ ግን ... ”

ሰማይና ምድር ተገላበጡበት። ከቶ ደስታም እንደሀዘን እንዲያ ያብረከርካልን? ያሰቡት ሲፈጸም ያሳብዳልን? ሁለት የእንባ ዘለላዎች በጉንጨ፤ ላይ ኮለል ብለው ተሸቆለቆሉ።

“ግን” አሉ። ምክትል ዲሬክተሩ ንግግራቸውን በመቀጠል። “በያንዳንዱ ትምህርት ምን እንዳገኘህ ለማወቅ የመታወቂያ ወረቀትህን አሁን፣ አዎን ለሰባት አምስት ጉዳይ ነው ትደርሳለህ ቶሎ ሄደህ አምጣ።”

መልመጃዎች

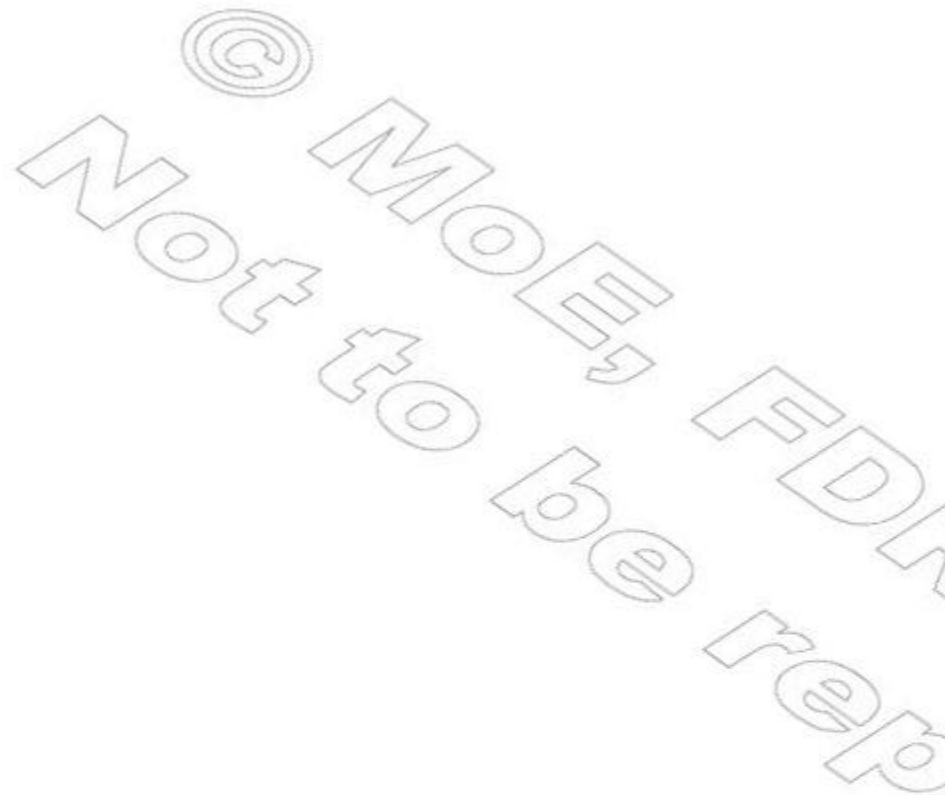
ክፍል አንድ፡- አንብቦ መረዳት

፩. ከዚህ ቀጥሎ እስከአሁን ያነበባችሁትን የአጭር ልቦለቦችን ታሪክ መሠረት ያደረጉ ጥያቄዎች ቀርበዋል። የታሪኩን ዓውድ መሠረት በማድረግ ስጥያቄዎች ተገቢ የቃል መልስ ስጡ።

1. አያሌው ይልማ የሚኖረው ከማን ጋር ነበር?
2. አያሌው እንቅልፍ በዓይኑ ሳይዞር ያደረገው በምን ምክንያት ነበር?
3. አያሌው ጀንበርን የሚቀናባትና የሚያደንቃት በምን ነው?
4. ከአንድ ቡና ቤት ገብቶ ስልክ ለመደወል ከጠየቀ በኋላ ለመደወል ያልቻለው በምን ምክንያት ነበር?
5. አያሌው ስለፈተና ውጤቱ እያሰበ እንዲጨነቅና የኅሊና ሙግት ውስጥ እንዲገባ ያደረጉት ሁለት መሠረታዊ ጉዳዮች ምንና ምን ናቸው?

፪. ከዚህ ቀጥሎ በቀረቡት ሐረጎችና ዓረፍተነገሮች ውስጥ የተሰመረባቸው ቃላትና ሐረጎች በምንባቡ ውስጥ የያዙትን አውዳዊ ፍች ጥንድ ጥንድ ሆናችሁ ክገለጻችሁ በኋላ ተመሳሳይ ፈልጎላቸው።

1. ...ነገር ግን ሰኔ 29 ቀን ለ30 አጥቢያ ሌሊት የደረሰበት የተለየ ነበር።
2. ...እቅጤን ለመናገር በዓይኑ እንቅልፍ አልዞረም።
3. ...ከአንሰላዎቹ መካከል ሲትኮነኮን፣ ሲትመከመክ አደረ።
4. ...መውደቅ በስሜት ብቻ ዘገነነው።
5. ...ከጸሎት ሲመለስ ያ ጉልበቱ ቆጠቆጠው።

- 6. ...ለጥብጣብ መቁረጫ ያዘጋጀው የወርቅ መቀስ ከእጁ ላይ ሲቀልጥ ተሰማው።
- 7. ...ከሕያዋን ዓይን ለመሰወር አንዲት ፈካ እንኳ አጣ።
- 8. ...ሆኖም ያንዱ ውድቀት የሌላው መዘባበቻ እንዳይሆን ያንዱን ሌላው አለማወቁ አስደሰተው።
- 9. ...ጭቃ ስላገኘ ቀባውና የጫማውን ጸዳል አበረደው።

**“አስደሰቅሁም!”
(አጭር ልቦለድ)**

ክፍል ሁለት

አያሌው ሌባ ሻይ እንደቀመሰ ሰው ከዳይሬክተሩ ቢሮ እየከነፈ ወጣ። ታክሲ አጣ። ቢያገኝም እስኪወጣና እስኪገባ የሚመሽ መሰለውና በእግሩ መረተተ። ያካባቢው ሰው ጉድ እስኪለው ድረስ በረረ። ከቤቱ ሲደርስ ያጥሩ መዝጊያ ተዘግቶ አገኘው። ሁለቱ በርግጫ አዳሽቀውና ሰበረው። ተስፋዬና መንበረ በመስኮት ደንግጠው አስተዋሉት። የቤቱን መዝጊያ በርግዶ ዘለለና ከመኝታ ቤቱ ገብቶ መታወቂያ ወረቀቱን ይፈልግ ጀመር። አይ የሚፈልጉት ነገር? ሲቸኩሉ እንደዚያ ዕቃ ይጠፋልን? መጽሐፍና ደብተር አገላብጦ ሲያጣቡት ሲወረወር፤ ሲያጣቡት ሲወረወር... ወለሉ በመጽሐፍ፣ በወረቀትና በደብተር ተሸፈነ። ኪሱን በመዳበስ እንዲሁ ሱሪውን፣ ኮቱን፣ ሸሚዙን ከወለሉ አነጠፈው። እንዲያ እንዲያ ሲል አገኘውና በመጣቡት አካሄድን መታወቂያውን ይዞ እየተገላተመ ወጣ።

ተስፋዬና መንበረ ክው ብለው ቆሙ። የመንበረ ግን ለብቻው ነበር። “ፈተና መውደቅ እንዲህ ያሳብዳል እንዴ?” አለ ተስፋዬ። “ምነው አያሳብድ! በየነጋው ትወድቅና ትወድቅና! ትለዋለህ ያላንተ ጠላት የለውም!” አለች መንበረ።

“ማ?” አለ ተስፋዬ።

“ማ ባዩ ነዋ!” አለች ጥርሷን ነክሳ።

በጥሬ ጋጋት፤ በካልቾ ደገማት። የምላስ ኃይል ስለነበራት ስድብ አከናብቻው። ተናደደና ስኒውን ከነእግሩ አንስቶ ቢወረወረው ግንባሯን መታት። ከጥፊውም መራረቀላትና ገብቶ ከመኝታው ላይ ፎጣ ተከናንቦ ጋደም አለ። በአስር ደቂቃ ውስጥ መንበረ ልብሷን በሻንጣ አጭቃ ወደ እናቷ ቤት ሄደች። አያሌው እየከነፈ ተመለሰ። “ጋሼ! ጋሼ!” እያለ እየተምታታ ወደ ተስፋዬ መኝታ ቤት ሲያመራ፤ ወንበር አደናቀፈውና ወደቀ። ጠጠር የበላው ጉልበቱ ነዘረው። ተሥፋዬ ተናደደና ሁለት ጊዜ በጥሬ አጮኸው። “ምነው?!” አለ አያሌው በድካም። “ዝም በል!” አለውና ማጅራቱን አንቆ ከመኝታ ቤቱ አስገብቶ ከውጪ ቆለፈበት።

© Moe, FDI, Not to be rep...

የንባብ ጊዜ ጥያቄዎች

1. አያሌውን ምን ዓይነት ምግባር ያለው ገጸባህሪ ሆኖ አገኛችሁት?
2. መንበረ እና ተሥፋዬ የተጋጨት በምንድን ነው?
3. አያሌው በጭንቀትና በችኮላ ምን ምን ያልተለመዱ ተግባራትን ፈጸመ?
4. ከዚህ በኋላ አያሌው ምን የሚያደርግ ይመስላችኋል? የታሪኩስ መጨረሻ ምን ይሆናል ብላችሁ ትገምታላችሁ?

አያሌው መናገር ተላነው። ነገሩ ሁሉ አዲስ ሆነበት። በመመስገን ፈንታ ጥሬ ለምን እንደተሰጠው አልገባህ አለው። አዎን፤ መስኮቱም በሩም ዝግ ነው። ተስፋዬ ኤሌክትሪኩን ስላቆመው (ባልባላውን ስለነቀለው) መብራት አልነበረም። ከጥቂት ጊዜ በኋላ አቶ ይልማ የልጃቸውን ውጤት ለመስማት መጡ። አያሌው ግራ ገባው። ቢያዳምጥ ሠራተኛቸው አበራሽ እየተንፈቀፈቀች ስታለቅስ ሰማት።

© Moe, FDR, Not to be rep...

“ጋሼ አብዲል መሰለኝ” አለች። ሆዱ ባዶ ስለነበረ አቅም አነሰው። በተለይ የአባቱ መምጣት በቤተሰቡ ላይ የደረሰ አደጋ ለመኖሩ ምስክር ሆነው። ሆዱ ተንባቢ፣ እንዳይጠይቅ ተቆልፎታል። ወዲያው መላ መታ። ከመኝታ ቤቱ ኮርኒስ ላይ ወደቆርቆሮ መውጫ የጣራ መስኮት መኖሩን አስታወሰ። ወንበር ቀጣጠለና በኮርኒስ ጣራ ወጥቶ በልቡ እየተሳበ፣ በቆርቆሮ ማገር እየተንጠላጠለ፣ የካርቶን ኮርኒስ እየረገጠ ከሳሎኑ (አባቱና ወንድሙ ከሚንሾካሾኩበት) ደረሰ። ሹክሹክታውን ከላይ ሆኖ አዳመጠ።

“አያሌው እውነት ወደቀ?!” አሉ አቶ ይልማ።

“አዎን ወደቀ” አለ ተስፋዬ።

“ድራሹን ያጥፋው! ዘር አሰዳቢ! በቃው እንግዲህ የትም ይድረስ።”

“አልበቃም፤ ገና ጉድ አለ።”

“ የምን ጉድ?”

“ንዴት አሳብዶት የሚሠራውን አያውቅም! በጭራሽ አንጉል ሆኗል! አሁን ጉድንድ እንዳይገባ እመኝታ ቤት ውስጥ ዘጋሁበት ...”

አያሌው ከላይ ሆኖ ድንግጥ አለ። አጥንቱ እንደሰም ቀለጠ። አካሉ ራድ። አብደሀል የተባለ አላበድኩም ብሎ ለመከራከር ይችላልን? ሞተሀል ተብሎ መቃብሩ የተማሰ፣ ልጡ የተራሰ ሰው አልሞትሁም ለማለት አቅምና ጊዜ ይፈልጋል። አብደሀል መባል አሳበደው። የያዘውን ለቀቀው። ይኸን ጊዜ ያረፈበት የኮርኒስ ካርቶን ቃ! ቃ! ቃቃቃ! አለና ይዘት ወረደ። ደመነፍሱን ተፍጨርጭሮ አንድ አግዳሚ ማገር አንቆ ተንጠለጠለ። ቤቱ ተተራመሰ። ቶሎ ብለው አወረዱትና አንገቱን ይደባብሱ ጀመር። ፈጥነውም ከሐኪም ቤት ወሰዱት። ሐኪሙም የእንቅልፍ መርፌ ወጋውና ከአንድ ብቸኛ ክፍል አስተኛው። ረኃብ፣ ድንጋጤ፣ ደስታ፣ ንዴት! ... ስላዋክቡት መናገር እጅግ አወከው።

በማግሥቱ ረኃብ በጧት ቀስቀሰው። ዓይኑን ገለጥ ቢያደርግ ቤተሰቡ ተሰብስቦ ሲያለቅስ አየ። ዓይኑን ለመጠራረግ ፈለገ። ግን እጁ አልነቃነቅ

© Moe, Not to be

ስላለው ፍላጎቱን ሰረዘው። አዎን፤ አልተሳሳተም፤ ያለቅሳሉ። ልቡ ስንጥቅ አለ። ከቶ ማን ሞቶ ይሆን? ለመንቀሳቀስ ፈለገ፤ ግን አቃተው፤ እግሩን ለመሰብሰብ ሞክረ፤ ግን ከበደው። ሊገላበጥ ወደደ፤ ግን ደበተው። ዓይኑን ብቻ ሲያንከራትት ተስፋዬ ቀረብ አለው። “እኔ ማነኝ?” አለ ተስፋዬ።

አያሌው ተገረመና ቁጭ ለማለት ሁለቱን እጁን ጎትቶ ትኩረትን እንደመሰበቅ አለ።

አይ የሰው ልጅ ጣጣ? አይ የሕይወት ትርኪምርኪ? አወይ አለመግባባት? ታወቀው፤ ተሰማው። እጅና እግሩ ተወጣጥረው ከአልጋው ብረት ጋር ተክርኝመው ታስረዋል። አብደሀል መባሉ ተሰማውና በንዴት ጥርሱን አፋጩ። የወደቀ መስጋቸው ይሆን? አዎን፤ በአማርኛ ሲ፤ በእንግሊዝኛ ቢ፤ በታሪክ ሲ፤ በሒሳብ ሲ፤ በባዮሎጂ ሲ፤ በጂኦግራፊ ቢ አግኝቷል። በትክክል አልፏል።

“ፍታኝ!” አለ። እንደመፍታት ቤተዘመዱ ይላቀሳል። በዚህ ጊዜ ዶክተሩ ገባና ሁለቱን ጣቱን ቀሰረ።

“ይህ ስንት ነው?” አለው። አያሌውን። አያሌው በሒሳብ የኮሌጁን መግቢያ ፈተና እንኳ ማለፉን ማን በነገራቸው! እንግዲህ እንዴት ብሎ ማስረዳት ይቻላል? ሰዎች እብድ የሚሉትን ሁሉ ለአንድ ደቂቃ እንኳ በሙሉ ልብ እንዲሰሙ ማን በመከራቸው?

“ፍታኝ!” አለ አያሌው በንዴት፤

“የት ትሔዳለህ?” አለው ሐኪሙ።

“ፈተና ስላለፍሁ የምስክር ወረቀቴን ዛሬ ነው የማገኘት!”

ሐኪሙ ወደተሥፋዬ እያመለከተ “ይኸ ማነው?” አለው። አያሌው በገነ። ደህና ነበር። አእምሮው በትክክል ይሠራል። እንዴት እብድ ይባላል?

© Moe, FDR, Not to be republished

እርር አለ። ሠራተኞች ጠይብ፣ የምር ተናጋሪዎች እብድ የሚባሉበት ዓለም ምንኛ ጎደሎ ነው?

“አረ ስለእውነት አምላክ ፍቱኝ!” አለ። በእውነትም ድምጹ በሀዘን መንደር የተመታ ነበር። ዶክተሩ ዝቅ አለና፡-

“ተሻለህ?” አለው።

“መቼ ታመምኩ?!” አለ።

“ታዲያ ለምን ትናንትና ከጣሪያ ለመሰቀልና ለመታነቅ ሞክርክ?” አለ

“ማ? እ ...እኔ? መቼ? ልታነቅ? አብደሀል እንዴ!” መናገር አቃተው፤ እውነትን መናገር እንደአቀበት መንገድ ያውካልን? መናገሩን በተናገረ፤ ግን ማን ይሰማል? አንዴ ዕብድ ተብሎ የለምን?

ሐኪሙ ወደ ሰዎቹ ፊት መልሶ “በደንብ አልተሻለውም፤ ነገሩ ፈተና ስለወደቀ የአእምሮ መቃወስ ይመስላል። ነገ አማኑኤል ሆስፒታል ቢሄድ አይከፋም” አለ።

“ፈተና አልወደቅሁም!” አለ አያሌው።

“ዝም በል አትለፍልፍ!” አለ ሐኪሙ።

“አልወደቅሁም! አልወደቅሁም! አልወደቅሁም! አልወደቅሁም!”

አልወደቅሁም! አልወደቅሁም! አልወደቅሁም!...” እያለ በከፍተኛ ጩኸት ሐኪም ቤቱን ነቀነቀው። ሌሎች ሐኪሞች ፈጥነው መጡ።

“ ምንድን ነው?! ምን በሽታ ነው?!” አለ አንዱ፤

“ እብደት!” አለ የበፊቱ ሐኪም።

“ የእንቅልፍ መርፌ እንዲሰጠው!” አለ ሌላው።

“ ልቡን ያደክመዋል!” ሲል ተቃወመ የበፊቱ ሐኪም።

“አዎን እውነት ነው” አለ። አንድ ሌላ ሐኪም፤ “ብቻ በጩኸቱ እንዳ ንረበሽ እንጨት እናገርሰው።”

“አልወደቅሁም! አልወደቅሁም!...” አገሩን አደባለቀው። ብቻ ወዲያው አንድ ሰንሰለት ከአልጋው ብረት ጋር ቋጠሩና ከሰንሰለቱ ጋር የተያየዘ የእንጨት ኳስ አጎረሱት።

“ኡዱኩም! ኡዱኩም! ኡዱኩም!...” እያለ በደከመ ድምፅ አቤቱታውን ቀጠለ። ሐኪሙ ቤተዘመድ እንዲወጣ አዘዘ። እነሱም እያለቀሱ “ሳይማሩ ቢቀርሳ!” እያሉ ወጡ። የአያሌው ጓደኞች የምስክር ወረቀታቸውን ሲቀበሉ እርሱ ከሐኪም ቤት አፉ ተለጉሞ፤ እጅ እግሩ ታስሮ መዋል ግድ ሆነበት።

“አዱኩም! አዱኩም! ...” አለ። ግን ማንም ሰሚ አልነበረም። ዓይኑ ክፍሉን ሲማትር አንድ ነገር አስተዋለ። ያች ጀንበር አሁንም እግሯን በመስኮት በመዘርጋት ትስቃለች። አወይ ዘወትር ፈገግታ! አወይ ዘወትር ደስታ! አናደደችው። አሁን ምን የሚያስቅ ነገር ከክፍሉ ውስጥ አለ?

“አዱኩም! አዱኩም!” አለ ለጀንበሯ። ዝም አለችው። አዎን፤ እናንተም ሔዳችሁ ጆሮአችሁን ከመዘገያው ላይ ለጠፍ አድርጋችሁ ብታዳምጡ ይህን ቃል ትሰማላችሁ። ትርጉም ላታገኙበት ትችላላችሁ።

“አዱኩም! አዱኩም! አዱኩም!”

(ፍቅረማርያም ይፍሩ (1957 ዓ.ም)። አዲስ ዘመን ።)

መልመጃዎች

ክፍል አንድ፡- አንብቦ መረዳት

፩. ከዚህ ቀጥሎ የአጭር ስብሰባን ታሪክ መሠረት ያደረጉ ጥያቄዎች ቀርበዋል። የታሪኩን ዓወድ መሠረት በማድረግ ስጥያቄዎቹ ተገቢ የቃል መልስ ሰጡ።

1. ከቤተሰቡ አባላት መካከል አያሌውን አብዱል ብሎ ለመጀመሪያ ጊዜ የተጠራጠረው ማን ነው?
2. በመንበረ አስተሳሰብ አያሌውን ለእብደት ያበቃው ምንድን ነው?
3. የቤተሰቡም ሆነ የኅብረተሰቡ አባላት አሞታል ብለው እንዲጠራጠሩት ያደረጉ ስንት ያልተለመዱ የአያሌው አድራጎቶችንና ንግግሮችን እናገኛለን? በዝርዝር አስረዱ።

© Moe, FDR, Not to be republished

- 4. አያሌው ቡና ቤት ገብቶ ሻይ ሲያዝ በደመነፍስ “በ ... በ ... በረዶ ጨምረብት!” ባላት ጊዜ አስተናጋጂ የሰጠችው ያልተጠበቀ መልስ ስለቋንቋ መሠረታዊ ባህርይና ስለንግግር ዐውድ ምን የሚያስገ ነዝበው ነገር አለ? ተወያዩበት።
- 5. አያሌው ሐኪም ቤት በገባበት ጊዜ ሐኪሙ አያሌውን አንድ ጥያቄ ከጠየቀ በኋላ “በደንብ አልተሻለውም፤ ነገሩ ፈተና ስለወደቀ የአእምሮ መቃወስ ይመስላል። ነገ አማኑኤል ሆስፒታል ቢሄድ አይከፋም” በማለት ላመጡት ቤተሰቦቹ ሲናገር እንሰማዋለን። ይህ የሐኪሙ አነጋገር ደራሲው ስለዚያ ዘመን የህክምና ባለሞያዎች ሊያስተላልፈው የፈለገው ምን መልእክት መኖሩን ይጠቁማል?

፪. ከዚህ ቀጥሎ በቀረቡት ሐረጎችና ዓረፍተነገሮች ውስጥ የተሰመረባቸው ቃላትና ሐረጎች በምንባቡ ውስጥ የያዙትን ዐውዳዊ ፍች ጥንድ ጥንድ ሆናችሁ ከገሰዳችሁ በኋላ ተመሳሳይ ፈልጉላቸው።

- 1. ሌባ ሻይ እንደቀመሰ ሰው እየከነፈ ወጣ።
- 2. እስኪወጣና እስኪገባ የሚመሽ መሰለውና በእግሩ መረተተ።
- 3. ሁለቴ በርግጫ አዳሽቀውና ሰበረው።
- 4. በመጣበት አኳኋን መታወቂያውን ይዞ እየተገላተመ ወጣ።
- 5. ሊገላበጥ ወደደ፣ ግን ደበተው።
- 6. በእውነትም ድምጹ በሀዘን መንዶ የተመታ ነበር።

፫. ያነበባችሁትን አጭር ልዩ ልዩ አጠቃላይ ታሪክ እና መዋቅር በሚከተለው መንገድ አሳዩ፡፡

የልቦለዱ ርእስ፡-

መቼት፡-
ገጸባሕርያት፡-
ዋና ገጸባህርያት፡-
ንዑሳን ገጸባህርያት፡-

ዋና ገጸባህርይው ሊደርስበት ያለበው ግብ፡-

ያጋጠመው ችግር፡-

ከችግሩ ለመውጣት ያደረገው የመጀመሪያ ሙከራ፡-

የሙከራው ውጤት፡-

ሁለተኛ ሙከራ፡-

የሙከራው ውጤት፡-

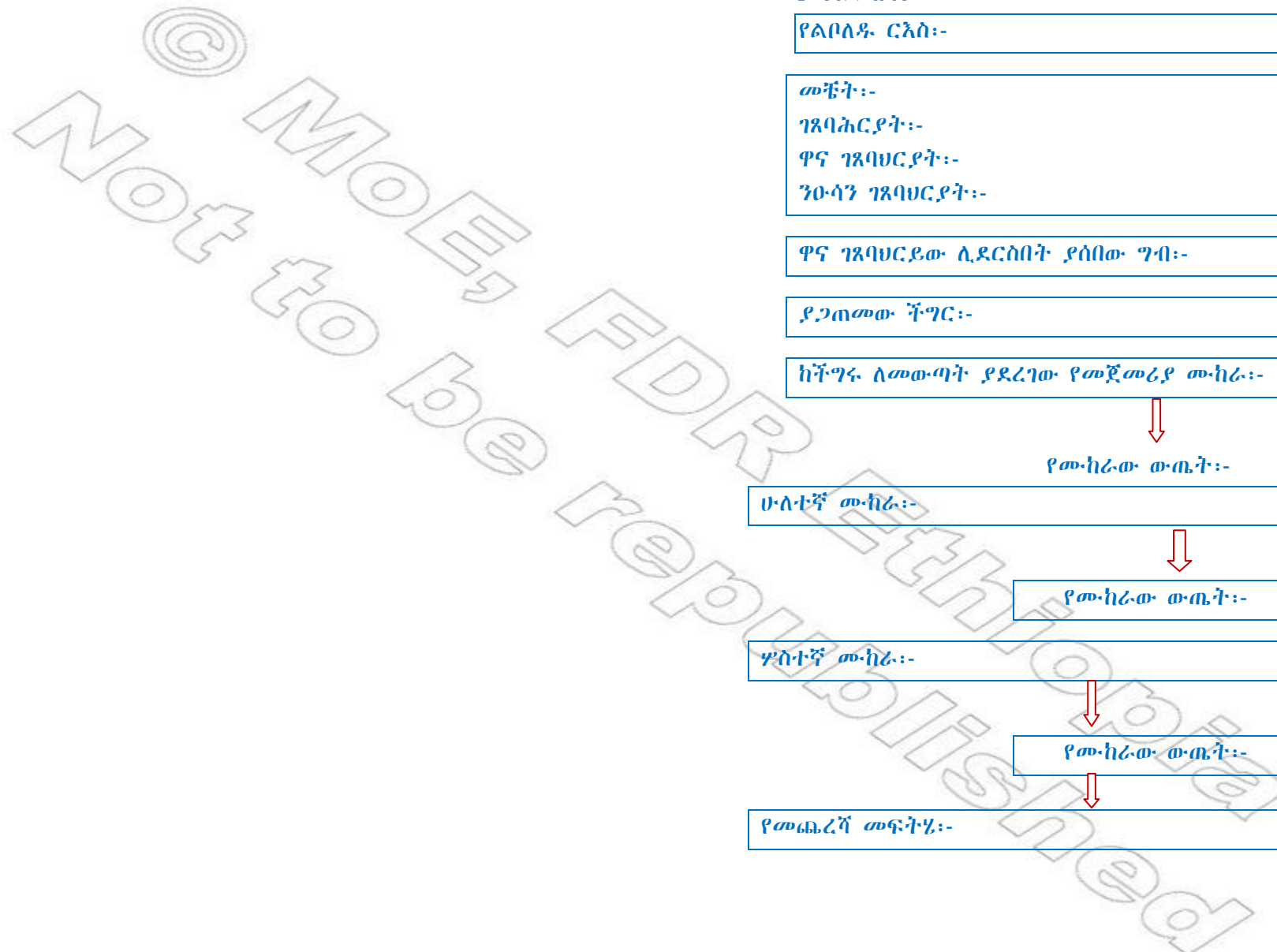
ሦስተኛ ሙከራ፡-

የሙከራው ውጤት፡-

የመጨረሻ መፍትሄ፡-

© MOE, FDK
Not to be repub

የቃላት እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍች

አንድ ቃል ብዙ ዓይነት ፍች እና የፍችም ማዕረግ ሊኖረው ይችላል። የአንድ ቃል ፍች በብዙ ስልት ሊጠብ፣ ሊሰፋ፣ ሊሻሻልና ሊወሰን ይችላል። አንድ ቃል መደበኛ ፍች ይኖረዋል። ለማጥበብም ሆነ ለማስፋቱ፣ ለማሻሻሉም ሆነ ለመወሰኑ መሠረት የሚሆነው ያ የቃሉ መደበኛ ፍች ነው። የአንድ ቃል መደበኛ ፍች በሁለት ሊከፈል ይችላል።

- ሀ) የቃሉ ጥሬ ወይም ዝርዝር ፍች፡- እንግሊዝኛ ይህን ዓይነቱን ፍች “ሊትራል ሚኒንግ” ወይም “ዲኖቴሽን” ይለዋል። እኔ እማራ ብዬዋለሁ።
- ለ) የቃሉ የምስጢር ወይም የዘይቤ ፍች፡- እንግሊዝኛ ይህን ዓይነቱን ፍች በብዙ ሥም ይጠራዋል። መደበኛው ግን “ኮኖቴሽን” ነው። ይህን ደግሞ **ፍካሬ** ብዬዋለሁ። ጉዳዩን በአንዲት ምሳሌ ማገናዘብ ይቻላል።

በአማርኛ **እባብ** የሚል ቃል አለ። አለቃ ደስታ ተክለወልድ ባዘጋጁት **ዐዲስ ያማርኛ መዝገበ ቃላት** ቃሉ የተፈታው እንደሚከተለው ነው።

1. አንድስ ቅጤ፣ ጉሚት ገና እፍኝት፣ እግር አልባ መሬት በል በምድር የሚሳብ የሚጎተት የሚሰልክ፣ በደረቱ የሚሄድ፣ የሚዘል፣ የሚወረወር መርዘኛ አውሬ።

2. ክፉ ተንኮለኛ ሰው፣ ነገረ መርዝ።
በቁጥር “1” የተጠቀሰው የቃሉ እማራ ሲሆን፣ በቁጥር “2” የተጠቀሰው ደግሞ የቃሉ ፍካሬ መሆኑ ነው። “እንደ እባብ ብልህ፣ እንደ እርግብ የዋህ ሁኑ” የሚለውም ምክር የተመሠረተው እባብ እና እርግብ ከተባሉት ቃላት ፍካሬ ላይ ነው። በዚህ መሠረት እርግብ እና እባብ በተለይ በጥንካሬ ተቃራኒ ናቸው። ይህን ሁለቱን ዓይነት ፍች እማራውንና ፍካሬውን አጠቃለን የመዝገበ ቃላት ፍች **ልንለው እንችላለን**። ሕዝባዊ ነው። እንግዲህ በፍች በኩል ቃላት ለአንድ የኪነት ደራሲ በደምሳሳው በሁለት ዓይነት መንገድ፣ በሁለት ማዕረግ ያገለግሉታል ማለት ነው።

© Moe, Not to be republished FDK

ቃላት ሊጠቡ፣ ሊሰፉ፣ ሊሻሻሉ በአንድ ቃል ሊወሰኑ ይችላሉ። በዚህ ልክ አንድ ደራሲ የየቃሉን መደበኛ ፍች እንደተፈላጊነቱ መወሰን ይችላል።

እዚህ ላይ ልንገነዘበው የሚገባ አንድ ጉዳይ አለ። የአንድ ቃል የእማራም ሆነ የፍካሬ ፍችው ሕዝባዊ ነው ተብሏል። ምን ማለት ነው? ቋንቋውን የሚሠራበት ሕዝብ (ምሁሩንም አጠቃሎ) የቃሉን ሁለት ዓይነት ፍች ያውቀዋል፤ ይሠራበታል ማለት ነው።

(ይህ አባባል በየቀበሌው፣ [በየክልሉ] የሚሠራበትን ልዩ ልዩ የአነጋገር ፈሊጥ አይመለከትም።) ይህ ሕዝባዊ የሚሆነው የመዝገበ ቃላት ፍች የደራሲው የግል ሀብት አይደለም። ቋንቋውን የሚሠራበት ሰው ሁሉ ሀብት ነው። ደራሲውም ለጽሑፉ መነሻ የሚያደርገው የየቃሉን ሕዝባዊ ፍች ነው። ይሁን እንጂ እሱ ደግሞ በኪነት ስጦታው አማካይነት የሚያበረክተው ፍች አለ። በዚህ ልክ የሚሠራበትን ቃል ሕዝባዊ ፍችውን ሊያበለጽገው ይችላል። የግሉ ሊያደርገው ይችላል። ለእኛም የሚያካፍለው የግሉ ካደረገው በኋላ ነው። በዚህ ዓይነት ስልት የሚገኘውን ፍች ግላዊ ፍች፣ ፍካሬውንም ግላዊ ፍካሬ እንበለው። እንዲህ ዓይነቱን ፍች በተለየ የሚሠሩበት ገጣሚዎች፣ ባለስሌምኖችና ባለቅኔዎች ናቸው። የልብ ወለድ ጸሐፊዎችም አይብዛ እንጂ ይሠሩበታል።

(ዮሐንስ አድማሱ (1966 ዓ.ም)። “ቃላትና የኪነት ጽሑፍ”። *አዲስ ዘመን ጋዜጣ*። ተቀንጭቦ የተወሰደ)

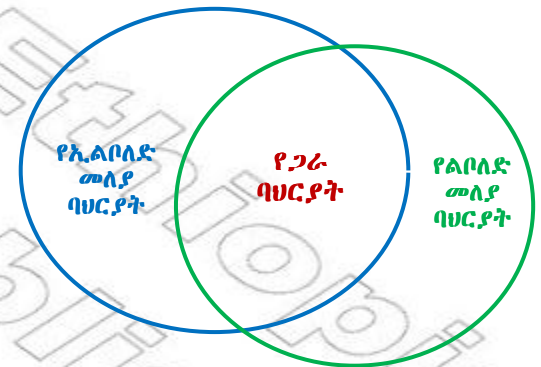
ክፍል ሁለት:- መጻፍ

፩. ከዚህ ቀጥሎ ከአጭር ስብስብ የተወሰዱ ዓረፍተነገሮች ቀርበዋል። እያንዳንዳቸው በስብስብ ታሪክ ውስጥ የያዙትን ሐሳብ በራሳችሁ አገላለጽ እያብራራችሁ ለእያንዳንዳቸው ባለአንድ አንቀጽ ጽሑፍ አዘጋጁ።

1. ሕያዋን ለጥቂት ጊዜ ከሕልውና መዝገብ ተደምስሰው ውጤቱን ከሰማ በኋላ ነፍስ እንዲዘሩ ተመኙ።

- 2. የተስፋውና የምኞቱ መፈጸሚያ እንደተተረበ ተሰምቶታል።
- 3. ሠራተኞች ጠይብ፤ የምር ተናጋሪዎች እብድ የሚባሉበት ዓለም ምንኛ ጎደሎ ነው?

- ፪. የልቦለዱን ታሪክ ከሦስት መቶ ባልበሰጡ ቃላት አሳጥራችሁ ዳፍና ስመምህራችሁ አሳዩ።
- ፫. ደራሲው በአጭር ልቦለዱ ውስጥ ሲያስተሳልፈው የፈሰገውን መልክነት የሚያስረዳ ባለሁለት አንቀጽ ሒሳብ ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ ሰክፍል ያደኛችሁ አንብቡላችው።
- ፬. ቀደም ባሉት የክፍል ደረጃዎች የተማራችሁትን መነሻ በማድረግ፣ በልቦለድ እና በኢልቦለድ ድርሰቶች መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነት በሚከተለው ስዕላዊ መግለጫ አሳዩ። ከዚያም በስዕላዊ መግለጫው የቀረቡትን ነጥቦች መሠረት አድርጋችሁ ልቦለድን እና ኢልቦለድን የሚያወዳድርና የሚያነጻጽር አንድ ድርሰት ጽፋችሁ ሰክፍል ያደኛችሁ አንብቡላችው።

- ፭. ከዚህ በታች የቀረበው ጽሑፍ ከአንድ ታዋቂ ኢትዮጵያዊ የግል የህይወት ታሪክ ተቀንጭሮ የተወሰደ ነው። ይህን ድርሰት በሦስተኛ መደብ አንጻር ከተተረከ ልቦለድ ድርሰት አንዲት ስደቶ ማወቅ ይቻላል? ቀደም ሲል ባዘጋጃችሁት ጽሑፍ መመዘኛነት ገምግሙትና አስተያየታችሁን በጽሑፍ አስፈራችሁ ስመምህራችሁ አሳዩ።

አንድ ቀን ወደዚያ ተማሪ ቤት ሄጄ ዋልሁና ለምሳ ተመለስሁ። ምሳ ከበላሁ በኋላም ወደ ተማሪ ቤት እንደምሄድ ዓይነት ከቤት ወጣሁና ሽቅብ ወደመስቀለሶስ ጉዞ ጀመርኩ። ከኋላዬ የሚይዘኝ ሰው የተከተለኝ እየመሰለኝ በየጊዜው እገላመጥ ነበር። የመጀመሪያውን ዳገት ወጥቼ ዳኖት ከሚባለው ቀጣና ደረስሁ። ይኸውም የነመምሬ አብቴና የነአቶ ላቀው መንደር ነው። የመንደሩ ሰው እንዳያየኝ የሚጥሹን ቅጠል ከለላ እያደረግሁ ሁለተኛውን ዳገት ተያያዝኩት። በዚያ በገረረ የፀሐይ ሙቀት ስለተዳከምኩ አለከልክ ነበር። የሆነ ሆኖ ለመመለስ ተስፋ አልነበረኝምና ማረፊያ ከሚባለው ከላይኛው ቀጣና አፋፍ ደረስሁ። ይህ ስፍራ መንገደኞች ብርቱውን ዳገት ጨርሰው የሚያርፉበት ቦታ ነው። እኔም እዚያ ስደርስ ከፀሐይ ሙቀት እንዲጋርደኝ የትልቁን ቋጥኝ ጥላ ተገን አድርጌ ተጋደምሁ። አንድ ሰዓት ያህል እዚያ ተኝቼ እፎይ ካልሁ በኋላ የቀረኝን መንገድ ቀስ በቀስ ተገገጠ ማታ ለዓይን ሲይዝ መስቀለሶስ ከእናቴ ቤት ገባሁ።

(መርስዔ ኀዘን ወልደ ቂርቆስ (2002 ዓ.ም)። ትዝታዬ፣ ገጽ 26)

ክፍል ሦስት፡- ማዳመጥ

፩. በኢትዮጵያ ራዲዮ ብሔራዊ አገልግሎት የመዘናኛ ፕሮግራም የሚቀርብን አንድ የራዲዮ ድራማ ክፍል በሚገባ አዳምጣችሁ የድራማውን መንፈስ እና መልእክት ስክፍል ያደኛቻችሁ በቃላትህ አስረዱ።

፪. መምህራችሁ በመምህራ መምሪያ የቀረበውን አንድ አጭር ተረት ሲተርኩላችሁ በጽሞና አዳምጡና የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. ተረቱ ስንት ገጸባህርያት አሉት?
2. የገጸባህርያቱ ስም ማን ማን ይባላል?
3. ታሪኩ የተፈጸመው መቼ እና የት ነው?
4. የተረቱ መልእክት ምንድን ነው?
5. የተረቱን መልእክት የሚገልጽ አንድ ምሳሌያዊ አነጋገር ፈልጋችሁ ለክፍል ያደኛቻችሁ ንገሯቸው።

ክፍል አራት:- መናገር

፩. በቡድን ተከፋፍላችሁ በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩና የደረሳችሁበትን በተወካዎችህ አማካይነት ስክፍል ንደኛቻችሁ አቅርቡ።

1. አያሌው የማለፊያ ውጤት ባያመጣ ኖሮ የታሪኩ አካሄድ ምን ይሆን ነበር?
2. አያሌው ከአስር ቢፈታ የታሪኩ መጨረሻ ምን ይሆን ይመስላችኋል?

፪. በዚህ ምዕራፍ ሥር የቀረበው አጭር ልቦለድ ደራሲ፣ በዓለም ላይ የምንኖር ሰዎች ልማዳዊ አኗኗራችን በጭፍነት ስለሚመራን ምንም ልብ ብለን ሳንመለከት የምንደርስበት መደምደሚያ ብዙ ሰዎችን ለአብደት ያጋልጣል ለማለት የፈለገ ይመስላል። በዚህ ሐሳብ ትስማማላችሁን? በቃል አስረዱ።

፫. አያሌው ይልማ እብድ ተብሎ ስመታሰር የበቃው በራሱ መንቀክቀክ ነው እንጂ፣ ቤተዘመድ ሽልማት ስመገዛት ቃል መግባቱ ባስከተለው ጭንቀት ምክንያት አይደለም። ይህን ሐሳብ ለሁለት ተከፋፍላችሁ ተከራክሩበት።

፬. አጭር ልቦለድ ከረጅም ልቦለድ ጋር ያለውን አንድነትና ልዩነት በሚከተለው ሰንጠረዥ ካመለከታችሁ በኋላ በተዘረዘሩት ነጥቦች ላይ በመመሥረት ስለአንድነትና ልዩነታቸው ስክፍል ንደኛቻችሁ በቃል ማብራሪያ ስጡ።

	አጭር ልቦለድ	ረጅም ልቦለድ
መሰደ ሰህርዳት		
የጋራ ሰህርዳት		

፭. አያሌው ከሌሎች ሰዎች ጋር ካደረጋቸው ንግግሮች መካከል አንዱን መርጧችሁ በማጥናት በክፍል ንደኛቻችሁ ፊት ተውነት።

ክፍል አምስት:- ሥነልቦና

፩. በምንባቡ ውስጥ “መረተተ”፣ “መንደ”፣ “ተገላተመ” የመሳሰሉ አሁን በመደበኛው ቋንቋ ውስጥ ብዙም የማይሠራባቸው ብሉይ (አርጌ) ቃላት ይገኛሉ። እነዚህ ቃላት ከቋንቋ መወለድ፣ ማደግ እና መሞት ጋር ያላቸውን ዝምድና ስክፍል ንደኛቻችሁ አስረዱ።

© MOE, FDI
Not to be republished

፪. ከብሉይ ቃላት በተጨማሪ፣ “አየተንፈቀፈቀች”ን እና “ቅጠቅጠው”ን የመሳሰሉ በመደበኛው አማርኛ ሳይሆን በአንድ አካባቢ ብቻ የሚያገለግሉ ዘዴ ቃላት በምንባቡ ውስጥ አሉ። እንደነዚህ ዓይነት ቀበልና (ዘዴ) ቃላት የሚፈጠሩት እንዴት ነው? ተወያዩበት።

፫. በገዕዙ የአበዛዝ ሥርዓት መሠረት የቀረቡትን የሚከተሉትን ስሞች ነጠላ ቁጥር ከገለጻችሁ በኋላ፣ የብዙ ብዙ ሆነዋል የምትሏቸውን ስሞች እንደገና በተገቢው መንገድ አብዝታችሁ ዳፉ።

ምሳሌ:- መጻሕፍቶች - መጽሐፍ - መጻሕፍት
ምሁራን - ምሁር

1. አእማድ	6. ድርሳናት
2. አእዋፋት	7. አብያተ-መጻሕፍት
3. አረጋውያን	8. ሊቃነመናብርት
4. ምእመናን	9. አብያተ-ክርስቲያናቶች
5. መምህራኖች	10. ሊቃነጠብብቶች

ክፍል ስድስት:- ሥነጽሑፍ

፩. የሚከተሉት አገላለጻት ከአጭር ልዩላዩ ውስጥ የተወሰዱ ናቸው። በእያንዳንዳቸው ውስጥ የሚገኘው ዘይቤ ምን እንደሆነ ከገለጻችሁ በኋላ ዘይቤው ለአገላለጹ ስዛና ኃይል ያበረከተውን አስተዋጽዖ በቃል አስረዱ።

1. መውደቅ በአሳብ ብቻ እንደእንዘርት ነዘረው።
2. ተስፋዬ ነፍስ የሆነች መኪና አለችው፤
3. የአቶ ይልማ ድፍን ቃልኪዳን የአያሌውን መኝታ ቤት ግድግዳ ሲደበድብ አደረ።
4. ፍርሐት፣ ይሉኝታ፣ የመውደቅ ወዮልኝ፣ ችኩላ፣... በሕሊናው መሰላል ተክለው ይወጡበት፣ ይወርዱበት ጀመር።
5. ከአሳት እንደገባ ጀምሮ ከ-ምትር አለ።
6. ተስፋውንም በብረት ምሳር መቁረጥ እንዳለበት ተረዳ።
7. “ሞት አንድ ክፋት ቢኖረው ሲጠሩት አለመምጣቱ ነው።”

- 8. ያች ታምረኛ ጀንበር አሁንም ከጫማው ውስጥ ገብታ ትስቃለች።
- 9. አጥንቱ እንደሰም ቀለጠ።

፪. በአጭር ልቦለዱ ውስጥ የሚገኙት ዐበይት ገጸባህርዎት አስተሳሰብና ድርጊት ተአማኒ ነውን? ከገጸባህርዎት አቀራረጽ መርሆች አኳያ ጥንካሬና ድክመታቸውን የሚገመገም ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ ስመምህራችሁ አሳዩ።

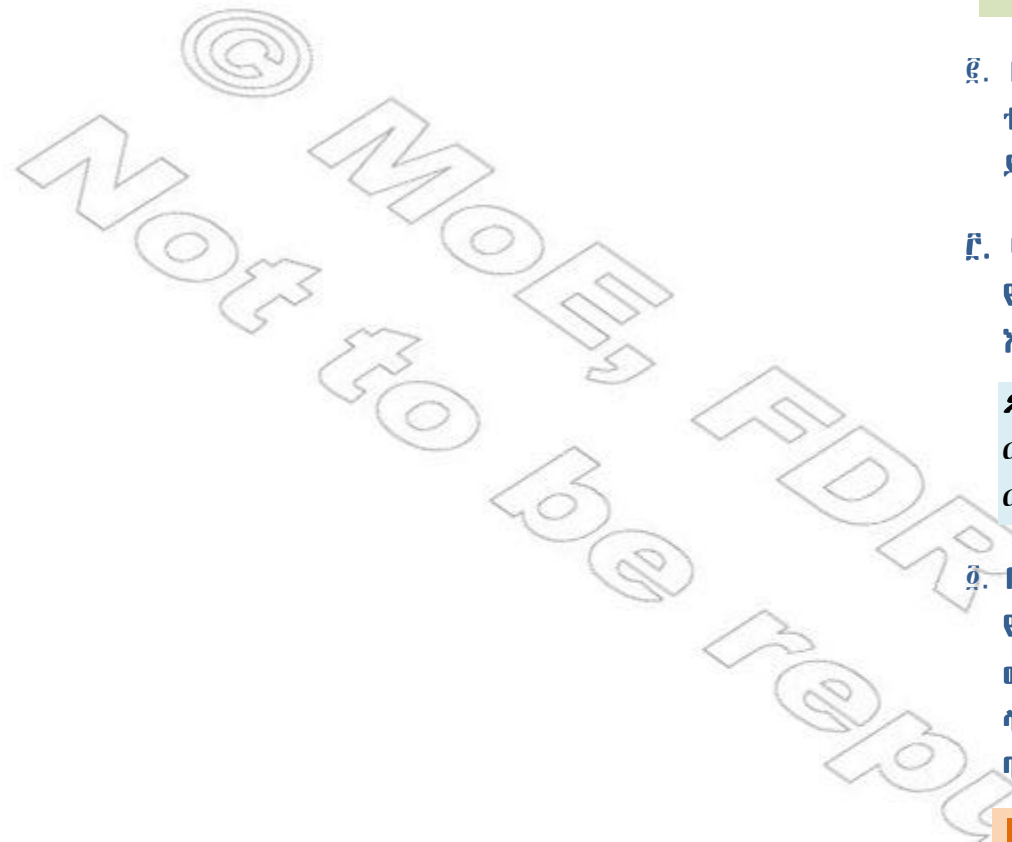
፫. ባነበባችሁት ልቦለድ ውስጥ ዘመኑንና ቦታውን(መቼት) ሲጠቁሙ የሚችሉትን የገጸባህርዎቱን አነጋገሮች፣ አድራጎቶች፣ ቁሳቁስ እና የገብይደት አጋጣሚዎች እየዘረዘራችሁ ተወያዩባቸው።

ምሳሌ:- ሁለት ስኒ ቡና በውተት መጣለት። ኮረዳዎ እየሳቀች ከጎኑ ወንበር ስባ ተቀመጠች። ... አምሳ ሳንቲም አወጣና ከጠረጴዛው ላይ ወርውሮ ከቡናው ሳይቀምስ እየተንገዳገደ ወጣ።

፬. በልቦለዱ ውስጥ በሰው እና በሰው፣ እንዲሁም በሰውና በገዛ ጎሊናው መካከል የተፈጠረ ግጭት ያጋጥመናል። በተስፋዬ እና በባለቤቱ መካከል ስተፈጠረውና መንበረ በተስፋዬ ድብደባ ምክንያት ሻንጣዋን ይዛ ወደቤተሰቦቿ እንድትሄድ ሳደረጋት ግጭት የቀረበው መንስኤ ግጭት አሳማኝ ነው ትሳሳችሁ? ከግጭት ባህርዎት አንጻር ጠንካራና ደካማ ጎኑን እየገመገማችሁ ተወያዩበት።

የግጭት ባህርዎት

ለልቦለድ የጀርባ አጥንት የሆነው ግጭት እንዲፈጠር ሁለቱ ተጻራሪ ኃይላት እግጭት ውስጥ ገብተው ድርጊቶችን ይፈጽሙ ዘንድ በውል የሚታይ አስገዳጅ ሁኔታ ወይም ዓላማ መኖር አለበት። ይህ አስገዳጅ ሁኔታ ወይም ዓላማ መንስኤ ግጭት ይባላል። መንስኤ ግጭቱ የሚታመን፣ ግጭቱን ለመቆስቆስ ብቃት ያለውና በሰዎች ገጠመኝ ሊከሰት የሚችል መሆን ይኖርበታል።

© M.O.E, F.D.R. Not to be rep...

ሌላው የግጭት ባህርይ በሁለት ተጻራሪ ኃይላት መካከል የሚኖረውን ግጭት የሚመለከት ነው። አቀንቃኙም ሆነ ተቀናቃኙ ገጸባህርያት በመንስኤ ግጭቱ የተነሳ ተገደው እግጭት ውስጥ ከገቡ በኋላ ለመሸናፍ ወይም አላማን ለማሳካት ሲታገሉ መታየት አለባቸው። ይህን በሁለቱ መካከል የሚደረግ ትግል ፍልሚያ እንለዋለን። በዚህ ሂደት ሁለቱም ወገኖች ሲፋለሙና ሲፍጨረጨሩ ታሪኩ ልብ እየሰቀለ “የትኛው ያሸንፍ ይሆን? ወይስ የየትኛው አላማ እግቡ ይደርስ ይሆን?” እያስባለ ይጓዛል። በሁለቱ መካከል የሚደረገው ፍልሚያ እየተባባሰና እየከረረ ይሄድና ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ ይንራል። ይህ የግጭቱ ከፍተኛ የንረት ደረጃ ጠዘት የሚባለው ነው። ከዚህ በኋላ የከረረው እየላላ፣ የታሰረው እየተፈታ፣ የተቆለፈው እየተከፈተ በመሄድ ግጭቱ አንድ ዓይነት መፍትሄ፣ ውጤት ወይም መደምደሚያ ያገኛል። ይህ የግጭቱ መቋጫ ልቀት ይባላል። በግጭቱ መቋጫ በገጸባህርያቱ ላይ አንድ ዓይነት ለውጥ ይከሰታል።

ገጸባህርያቱ እግጭቱ ውስጥ ከመግባታቸው በፊት በነበሩበት ሁኔታ አይቆዩም። እግጭት ውስጥ የሚገቡት ተጻራሪ ኃይላት ተመጣጣኝ እንዲሆኑ ይፈለጋል። ተመጣጣኝ ይሁኑ ሲባል በገቡበት ሁኔታ ውስጥ አንድን ዓላማ እግብ ለማድረስ ያላቸው ፍላጎት፣ በአንድ ጉዳይ ላይ ለመወሰን ያላቸው አግባብ፣ በአጠቃላይ በመካከላቸው ያለው የተቀናቃኝነት ደረጃ ተቀራራቢነት ይኑረው ማለት ነው። በመካከላቸው በጣም የሰፊ ልዩነት ወይም መበላለጥ ካለ ገና ከመነሻው የኃይል አለመመጣጠን አለ ማለት ነው። እንዲህ ያለ አለመመጣጠን ካለ፣ ለግጭቱ መነሻ ለሆነው ጉዳይ ያላቸው ፍላጎት፣ አመለካከት፣ አቋምና ዓላማ በእጅጉ ከተራራቀ ፍጭቱ ወይም ትግሉ እሚያንን፣ እሚጥም ለመሆን አቅም ያንሰዋል።

የልቦለድ ግጭት በሰዎች ገጠመኝ ሊከሰት የሚችልና የሚታመን መሆን ይኖርበታል። በእውነት ዓለም ሊያጋጥም የሚችል ዓይነት ከሆነ ታሪኩም ተአማኒነት ይኖረዋል።

(ዘራሪን አስፋው (1992 ዓ.ም)። የስነጽሑፍ መሰረታዊዎች። አ.አ.፣ ንገድ ማ.ቤት። ገጽ 173 — 175። ከመጠነኛ ሰው ጋር ተቀንጭሮ የተወሰደ)

© Moe, Not to be FDR Ethiopia republished

- ፩. ያነበባችሁት አጭር ልቦለድ ከአርባ ሰዓት ዓመት በፊት የተጻፈ ቢሆንም፣ አሁንም ገን የአንባቢን ስሜት የመያዝ አቅም አለው። ይህን አቅም የፈጠረሱት ምን ይመስላችኋል?
- ፪. ባነበባችሁት አጭር ልቦለድ ውስጥ ጀንበር ቢያንስ ሦስት ቦታ ተደጋገማ ተገልጻል። ስመሆኑ ጀንበር የምን ተምሳሌት ሆኖ የቀረበች ይመስላችኋል?
- ፫. ልቦለድ ድርሰት፥ የተጻፈበት ዘመን መስተዋት ነው ይባላል። ስለተጻፈበት ዘመን ጎብረተሰብ የአኗኗር ሥርዓት፣ አስተሳሰብና በአጠቃላይም ባህል ምን መረጃ እና እውቀት አገኛችሁበት? የዚያ ዘመን አኗኗርና አስተሳሰብ አሁን ካላችሁበት ዘመን አኗኗርና አስተሳሰብ ጋር በምን ይመሳሰላል? በምን ዓባይነት ገዳዮችን ይሰዳል? ተራ በተራ ሀሳብ አቅርቡ።
- ፬. “ፈተና” በሚል ርዕስ አንድ አጭር ልቦለድ ጽፋችሁ ለመምህራችሁ አቅርቡና የተሻለ ነው ተብሎ በመምህራችሁ ሲመረጥላችሁ ሰክፍል ንደኛቻችሁ እንብቡላችሁ።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

በዚህ ምዕራፍ ሥር ስለሥነጽሑፍ ምንነት መሠረታዊ ግንዛቤ አግኝታችኋል። በኢ-ልቦለድ እና ልቦለድ ድርሰቶች መካከል ስላለው አንድነትና ልዩነት ለይታችሁ አውቃችኋል። በአጭር ልቦለድ እና በረጅም ልቦለድ መካከል ስላለ አንድነትና ልዩነትም ተረድታችኋል። አንድ አጭር ልቦለድም ጽፋችኋል። ከዚህም በተጨማሪ ስለቃላት እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍች፣ እንዲሁም ስለቃላት አውዳዊ ፍች በቂ እውቀት አግኝታችኋል። ካነበባችሁት አጭር ልቦለድ የተወሰዱ ዓረፍተነገሮችን በራሳችሁ አባባል አብራርታችሁ ገልጻችኋል።

የክስሳ ጥያቄዎች

1. “አልወደቅሁም!” በሚል ርዕስ የቀረበው አጭር ልቦለድ ዋና መልእክት ምንድን ነው?
2. አንድ ጽሑፍ ሥነጽሑፋዊ ነው የሚባለው ምን ሲሆን ነው?
3. በኢ-ልቦለድ እና በልቦለድ ድርሰቶች መካከል ያለው ልዩነትና ተመሳሳይነት ምንድን ነው?
4. አጭር ልቦለድ እና ረጅም ልቦለድ ምን የጋራ ባህርያት አሏቸው?
5. የቃላት ፍካሬያዊ ፍች ከእማራያዊ ፍቻቸው በምን ይለያል?

© MOE, FDI
Not to be republished

የገንዘብ ማመሳከሪያ ቅጽ

፩. ከዚህ በታች በምዕራፍ ከራት የቀረበውን ትምህርት ምን ያህል እንደተረዳችሁ የምታመሳክሩበት ሰንጠረዥ ቀርቧል። በዚህ መሠረት በእያንዳንዱ የማመሳከሪያ ነጥብ ትይዩ ስለመረዳታችሁ እርግጠኛ ከሆናችሁ የ (✓)፣ እርግጠኛ ካልሆናችሁ የ(?)፣ ሙሉ ስሙስ ካልተረዳችሁ ደግሞ የ(X) ምልክት በማድረግ ሰንጠረዥን አሟሉ።

© MOE, FDR
Not to be reproduced

ተ.ቁ.	የማመሳከሪያ ነጥቦች	(✓)	(?)	(X)
1	የሥነጽሑፍን ምንነት በቃልና በጽሑፍ መግለጽ እችላለሁ።			
2	ከመገናኛ ብዙሃን ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን በተሰይሞ ቃሰ ተውኔትን አዳምጬ የተረዳሁትን እገልጻለሁ።			
3	ልዩ ልዩ የሥነጽሑፍ ሥራዎችን በሒሳዊ የአነጻጻፊ ሥልት አንብቤ እገመግማለሁ።			
4	የኢልቦስድን እና የልቦስድን ምንነት እንዲሁም ባህርያት ማስረዳት እችላለሁ።			
5	በልቦስድና በኢልቦስድ ድርሰት መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነት አብራራለሁ።			
6	የቃላትን እማራዎዊና ፍካሬዎዊ ፍች ሰይፍ መግለጽ፣ እችላለሁ።			
7	የተሰይዩ ሃሳቦችን በራሴ አባባል አብራርፍ እገልጻለሁ።			
8	ሰቃላት ዐውዳዊ ፍችዎቼን እሰጣለሁ።			
9	አጭር ልቦስድ እጽፋለሁ።			

፪. ከዚህ በላይ በሰንጠረዥ የ (?) እና የ(X) ምልክት ያደረጋችሁባቸውን ነጥቦች በሚገባ እስክትረዱቸው ድረስ፣ የምእራፉን ትምህርት ደጋግማችሁ ከልሱ።